

Zitierhinweis

Pánek, Jaroslav: Rezension über: Roman Baron, *Ambasadorowie wzajemnego zrozumienia. Niedocenieni twórcy pomostów między polską i czeską kulturą (XIX–XXI wiek)*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2013, in: *Český časopis historický*, 2016, 1, S. 187-193, DOI: 10.15463/rec.608130790

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

Drobná výtka se týká líčení činnosti dalších proudů odboje v jeho rané fázi, kdy ještě Masaryk nebyl obecně uznávanou hlavou jednotného národně-emancipačního hnutí. „Odstředivé“ a minoritní proudy v zahraniční akci jsou zmiňovány spíše nahodile, pro neznalého čtenáře by byla vhodnější podkapitola, uvozující danou problematiku. Obdobně by bylo účelné nastínit rozvědčné aktivity carského Ruska namířené proti podunajské monarchii, jež částečně předcházely a částečně se prolínaly s počátky Masarykovy zpravodajské práce a později se obě iniciativy částečně organizačně i personálně provázaly.¹

Druhá část knihy přibližuje aktivity rakousko-uherské diplomacie, rozvědky, policie, cenzury a vojenské justice směřující k eliminaci Masarykovy akce. Jedná se o mimořádně zasvěcenou sondu do v českém prostředí nepříliš známých aktivit c. k. válečné mašinerie. V kontextu snah (nejen) náčelníka generálního štábu arcivévody Bedřicha o zavedení vojenské správy v českých zemích by se slušelo stručně akcentovat specifickou situaci v oblasti Ostravska a Těšínska, kde byly v letech 1914 a 1915 mnohé z militarizačních tendencí skutečně uvedeny v život, mimo jiné právě vlivem arcivévody, který měl v regionu své rodové i služební sídlo.²

Publikace je psána čtivým a srozumitelným jazykem, jednotlivé kapitoly uvozují obecnější teoretické stati. Text doplňuje řada fotografií, zpravidla detailně popsanych. Výjimku tvoří snímek na straně 294 označený toliko jako „Poprava českých legionářů, kteří bojovali proti Rakousku-Uhersku“. V daném případě se s největší pravděpodobností jedná o exekuci sedmnácti legionářů a krajanských činovníků v Jekatěrinoslavi 6. června 1918.³ V závěrečné části knihy čtenář najde komentovanou edici hlavních programových prohlášení Masarykovy skupiny z ženevského období.

Celkově lze monografii hodnotit jako jeden z nejcennějších příspěvků k historii prvního československého odboje během poslední dekády a nezbyvá než doufat, že se i pozdější fáze Masarykovy akce v budoucnu dočkají obdobně erudovaného zpracování.

Ondřej Kolář

Roman BARON

Ambasadorowie wzajemnego zrozumienia. Niedocenieni twórcy pomostów między polską i czeską kulturą (XIX–XXI wiek)

Toruń, Wydawnictwo Adam Marszałek 2013, 372 s., ISBN 978-83-7780-789-7; 978-80-7286-217-7.

O dějinách česko-polských a polsko-českých vztahů zpravidla píší Češi nebo Poláci, ačkoli si jich příležitostně všimají také Němci, Rakušané či Rusové. I při veškeré snaze o objektivitu-

1 Srov. Jindřich MAREK, *Zpravodajská služba čs. legií v Rusku 1918–1920*, Historie a vojenství 61/3, 2012, s. 29–44.

2 Srov. Emil HÁJEK, *Ostravsko za války. Krvavý Matuschka: boje o Těšínsko*, Kunčičky 1930; Tomáš RUSEK, *Sokol Jan Čapek*, bakalářská diplomová práce, Ústav historických věd, Filozoficko-přírodovědecká fakulta Slezské univerzity v Opavě, Opava 2013.

3 Srov. Ivana KOLÁŘOVÁ – Ondřej KOLÁŘ, *Poprava českých zajatců v Jekatěrinoslavi a její pozdělečné vyšetřování*, Moderní dějiny, <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/poprava-ceskych-zajatcu-v-jekaterinoslavi-v-roce-1918-a-její-povalecne-vysetrovani/> (ověřeno 10. 12. 2015).

tu podávají čeští či polští autoři vždy pohled z jedné strany, který má specifickou hodnotu právě proto, že vyjadřuje vztah jednoho z účastníků vzájemných vztahů dvou sousedních národů. Pokud se k této tematice vyjadřují příslušníci některé národnostní menšiny, v našem případě zejména Poláci z Těšínska, pak do pohledu na vztahy národů nutně promítají postoj ke zvláštnímu významu a postavení své minority. Třetí myslitelnou variantou se stává dvoudomý historik, plně srostlý s oběma subjekty bilaterálních kontaktů. Tímto případem je Roman Baron, vědecký pracovník Historického ústavu AV ČR v Praze. Rodák z Brna a zároveň syn polských rodičů, absolvent českých i polských škol (mj. magisterského studia na Jagellonské univerzitě v Krakově a doktorského studia na Opolské univerzitě), někdejší učitel polské mládeže a zároveň badatel v ryze českém prostředí. Rovnocenné vybavení v obou jazycích a kulturách, stejně jako vyvážené ovlivnění oběma historiografiemi umožňuje tomuto autorovi nápadně hlubší vhled do dějin Čechů i Poláků, ale současně ho někdy nutí k větší zdrženlivosti, protože toho ví o obou národech „příliš mnoho“.¹

Toto svérázné nazírání se odráží v celé knize o vyslancích či poslech vzájemného porozumění, která vznikla jako komponovaný soubor dvanácti studií k dějinám vztahů mezi Poláky a Čechy od přelomu 18. a 19. století až do současnosti. Velká část tohoto čtvrttisíceletí byla z různých stránek zpracována v rozsáhlé monografické literatuře a také ve dvou klasických syntézách,² přesto však zůstává námětem soustavného doplňování a přehodnocování. Především proto, že se do stále nových podob vyvíjí vztah Poláků k Čechům a Čechů k Polákům a ve světle tohoto vývoje se mění akcenty při hodnocení podstatných stránek minulosti.

Základní problém studia česko-polských vztahů vystihl Roman Baron v úvodní stati o pojmu a povaze (slovanské) vzájemnosti. Autor odvozuje genezi pojmu od diskusí ve varšavské Společnosti přátel věd na počátku 19. století a ukazuje, jaké náplně nabýval v českém či česko-slovenském prostředí, jak se lišily geopolitické perspektivy a jak nekompatibilní byly velkorysé polské politické cíle se zdrženlivými českými snahami o kulturní vzestup. Jelikož jsou tyto tendence zkoumány se zřetelem k českému polonofilství a polskému čechofilství, nabízí se letmé srovnání s tím, jak vyváženě se pozitivní vztahy projevovaly v době před zánikem samostatného českého státu a za existence komplexní společenské struktury českého národa, zejména ve druhé polovině 16. století, kdy ve stejné míře i česká

- 1 Z rozsáhlé publikační činnosti (zveřejněné ovšem převážně v Polsku) uvádím alespoň několik knižních publikací: Roman BARON, *Nad Olzą i Ostrawicą. Działalność społeczno-wychowawcza i oświatowa Towarzystwa Szkoły Ludowej w Zagłębiu Ostrawsko-Karwińskim (1894–1919)*, Opole 2006; TÝŽ (ed.), *A jednak zostanie... W stulecie założenia Gimnazjum im. Juliusza Słowackiego w Orłowej na Śląsku Cieszyńskim (1909–2009)*, Orłowa – Czeski Cieszyn 2009; TÝŽ, *Miedzy Polską i Czechami. W optyce historyka z Brna*, Toruń 2009; Roman BARON – Roman MADECKI a kol., *Česká polonistická studia: tradice a současnost (filologie – historie – politologie – právo)*, Praha 2014.
- 2 Tasdeusz LEHR-SPLAWIŃSKI – Kazimierz PIWARSKI – Zygmunt WOJCIECHOWSKI, *Polska – Czechy. Dziesięć wieków sąsiedztwa*, Katowice–Wrocław 1947; Josef MACŮREK (ed.), *Češi a Poláci v minulosti*, I, Praha 1964; Václav ŽÁČEK (ed.), *Češi a Poláci v minulosti*, II, Praha 1967.

„vzájemnost“ s Poláky měla vysloveně politický obsah a přímé důsledky v mocenském vývoji habsburské monarchie.³

Roman Baron klade do popředí politické a kulturní aspekty vzájemnosti, přičemž bere v úvahu nejen historická, ale i literárněvědná východiska. Je si dobře vědom toho, že pojem vzájemnosti je vlastně pouhá abstrakce, která odráží nejen celonárodní, ale také skupinové a individuální zájmy. Protože však zachycuje dobu industriální a dokonce i současnou, zasloužil by si v jeho úvahách větší váhu podíl hospodářské spolupráce i ekonomického soupeření, ale také problematika vojenská či válečná, která v negativním i pozitivním smyslu poznamenala vztahy Čechů a Poláků zejména ve 20. století.

Kniha je rozdělena do pěti oddílů, jež zahrnují (vedle již zmíněného úvodu, shrnujícího závěru, obšírného českého a anglického souhrnu, bibliografie a jmenného rejstříku) volně na sebe navazující texty, rozčleněné do pěti oddílů. „Identity a transgrese“ pojednávají o lázeňských městech a o multinacionálním prostředí Haliče jako prostoru pro setkávání Čechů a Poláků (zde je věnována zvláštní pozornost nejednoduchému navazování vztahů na příkladu Karla Vladislava Zapa a jeho manželky Honoraty rozené Wiśniowské). Oddíl „K problematice imagologie“ nastiňuje utváření obrazu druhého z polské i z české strany, přičemž věnuje zvláštní pozornost utváření negativního heterostereotypu Čechů v rakouském záboru Polska, jeho šíření a dílčímu překonávání. Daleko nejrozsáhlejší a z hlediska originálního přínosu nejvýznamnější část publikace, nazvaná „Známi a neznámí stavitelé mostů“, představuje dynamiku a specifické rysy česko-polských a polsko-českých vztahů na příkladu několika výrazných osobností; především k této stěžejní složce publikace, plně odpovídající názvu celé knihy, se zaměřuje přítomná recenze. „Historiografická perspektiva: stálost a změna“ podává souhrn dějepisného bádání a kontaktů od 19. do počátku 21. století. Závěrečný oddíl „Mezi vědou, kulturou a politikou“ přehlíží aktuální problematiku zkušeností humanitně orientovaných studentů po roce 1989 a porovnává polský a český postoj k historizaci současnosti a k aktualizaci dějin.

Na první pohled jde o případové studie k problematice nositelů či vyslanců vzájemného porozumění. Ve skutečnosti je však Baronův zájem širší, neboť každé z dílčích témat zařazuje do širokých souvislostí bilaterálních vztahů, a to nejen se zřetelem k politickému, společenskému a kulturnímu pozadí, ale také s ohledem na ty stoupence pozitivních kontaktů, kteří se v knize nedočkali samostatných kapitol. Autor alespoň stručně charakterizuje proslulé osobnosti se silnými vztahy k Polákům (Josef Dobrovský, Jan Evangelista Purkyně, Karel Havlíček Borovský a další), stejně jako pozapomenuté polonisty, jimž se dostalo badatelské pozornosti jinde (Eduard Jelínek, Adolf Černý a mnozí jiní). Baron vychází ze skutečnosti, že v 19. a 20. století se nejen v česko-polských, ale i obecněji v mezevládanských stycích uplatňovaly především kulturní podněty a činy jako pojítko, zatímco politika spíše rozdělovala. V tomto smyslu obsah knihy věrně odpovídá jejímu podtitulu, neboť jde o nedoceněné tvůrce spojnic mezi oběma národními kulturami.

3 Blíže Josef MACŮREK, *Čechové a Poláci v 2. pol. XVI. století (1573–1589). Tři kapitoly z dějin česko-polské politické vzájemnosti*, Praha 1948; Jaroslav PÁNEK, *Czechy a Polska na pragu czasów nowożytnych*, Toruń 2014.

Baronův soustavný zájem o zakladatele polonistických studií na Univerzitě Karlově Mariana Szykowského (1883–1952) prozrazuje vstupní sonda do prostředí, jež bylo pro polské poznávání českých zemí velmi důležité. Jde o Karlovy Vary a západočeské lázně, které přitahovaly vedle takových velikánů jako Adam Mickiewicz a Fryderyk Chopin také řadu magnátů, nižších šlechticů, měšťanů a neurozených intelektuálů. Tady by se nabízelo zpracování ve stylu moderních dějin cestování se zřetelem k motivaci, itinerářům, kontaktním sítím a dalším tématům. Autor však tuto tematiku podal „ve světle bádání Mariana Szykowského“ (především jeho publikace z roku 1936), což je zajímavé propojení historické a historiografické tematiky; zůstává však na úrovni průpravné studie a spíše upozorňuje na možnosti i potřebnost nového celistvého zpracování tématu.

Jednou z centrálních postav Baronova výkladu se stal Henryk Sienkiewicz (1846–1916), jehož osobním i literárním stykům s Čechy se tu dostalo podrobného zmapování. Nikoli proto, že by Čechy zaujímaly v jeho díle mimořádné místo (byť se i o ně zajímal), ale hlavně z toho důvodu, že všechny ostatní osobnosti tehdejších polsko-českých vztahů svým významem nesrovnatelně převyšoval. Ač cestoval přes Moravu a navštívil i Prahu, tento velký znalec Evropy měl osobní prožitek především z českých lázní (v Karlových Varech či Teplicích pracoval na některých svých dílech), popřípadě z Vranova nad Dyjí, který patřil polským hraběcím rodinám Mnizků a Stadnických, ale všude tam přicházel do styku spíše s německým etnickým živlem než s Čechy. Také jeho znalost českých dějin (zejména středověkých – ve vztahu ke křížovým výpravám do Prus a k husitství) byla značně limitovaná.

Roman Baron to pěkně ukázal konfrontací Sienkiewiczovy korespondence z roku 1902 (týkala se překladu spisovatelem uvedených českých reálií do francouzštiny) s tehdy aktuálně vydaným spisem Jaroslava Golla *Čechy a Prusy ve středověku* (1897), klasickým dílem, jež svou dedikací směřovalo do polského prostředí. Je to svého druhu konfrontace velkého beletristy s odbornou historiografií, která i pro něho zůstávala čímsi na okraji zájmu. Tady se před posuzovatelem Sienkiewiczových znalostí staví otázka, do jaké míry se autor, který dokázal s neuvěřitelnou hloubkou proniknout do detailů nejen polských, ale v případě slavného románu *Quo vadis* také antických dějin, přiblížil k dějinám sousedních českých zemí. Zatímco starší literatura zdůrazňovala, že tato znalost nebyla zvlášť velká, Baron správně poukazuje na problém kritérií – nelze totiž porovnávat Sienkiewicze s polskými čechofily či bohemisty, nýbrž s čelnými představiteli polské kultury, a v tomto prostředí Sienkiewicz rozhodně nestál pod obvyklou úrovní, spíše naopak.

To je důležité konstatování, které vnáší do hodnocení vztahů mezi polským a českým prostředím na přelomu 19. a 20. století realistický nadhled. Stejně věcný je pohled na přátelské, ale přece jen spíše povrchní kontakty dvou slovanských literátů, Henryka Sienkiewicze a Jaroslava Vrchlického, kteří na počátku 20. století současně kandidovali na Nobelovu cenu za literaturu. Baron rovněž vyvrátil tezi, překvapivě tradovanou ve starší polské literatuře, že udělení čestného členství České akademie Henryku Sienkiewiczovi roku 1900 bylo uznáním ze strany „rakouského záboru“ Polska (jako protějšek předchozího dopisujícího členství v petrohradské Akademii v „ruském záboru“). Takový pohled je pro českého historika poněkud zarážející, nicméně dokládá, že rozmanitých dezinterpretací sousedských vztahů zůstává stále dost, a je tudíž nutné je vytrvale korigovat.

V kontrastu s velmistrem historického románu, jehož místo ve vzájemných vztazích zdůraznilo také Baronem výstižně zachycené velkolepé provázení rakve se spisovatelovými ostatky po českých zemích (při jejich návratu ze Švýcarska do Polska roku 1924), stojí portrét zcela zapomenutého českého polonofila Maxmiliána Kolaji (1883–1966), prvního lektora polštiny na Masarykově univerzitě. Na základě pečlivého archivního výzkumu vystihl autor velmi plasticky poslání Československo-polského klubu v Brně, jehož byl Kolaja předsedou a s jehož pomocí přispíval k překonání politického napětí mezi sousedními zeměmi intenzivní kulturní činností. Tato mikrosonda odkrývá druhou stranu vzájemnosti, která nespočívala pouze v uctívání velkých osobností, ale především v drobné práci obětavých intelektuálů a nedoceněných organizátorů spolkové činnosti v moravské metropoli i v mnoha dalších městech. Vystižení vztahů mezi brněnskými polonofily a poznaňskými čechofily, stejně jako nástin různých forem jejich působení (přednášky, publikace, kavárenské debaty, vzájemné návštěvy, přijímání studentů atd.) osvětluje tematickou a prostorovou šíři vztahů, v nichž oběťaví soukromníci namnoze napravovali chyby vládnoucích politiků meziválečné doby a vytvářeli předpoklady pro nahrazení vybičovaných vášní přátelskými mezilidskými vztahy.

O zásadně jiném prostředí polsko-českých vztahů pojednal Roman Baron v rozsáhlé kapitole věnované již zmíněnému literárnímu historikovi Marianu Szyjkowskému. Zakladatelskou osobnost české polonistiky přiblížil s využitím archivních pramenů polských i českých, zvláště však jeho nepublikovaných pamětí. Výborně vystihl velmi složitou situaci, v níž se tento znalec polského písemnictví osvícenské doby, již dávno zakotvený na Jagellonské univerzitě v Krakově, rozhodoval pro přechod do Prahy a pro převzetí profesorského místa na nově zřízené katedře polského jazyka a literatury na pražské filozofické fakultě. Bylo to v době, kdy bylo polské (a zvláště krakovské) prostředí poznamenáno nepříznivými stereotypními představami o Čechách a navíc kdy kulminovalo napětí po konfliktu o Těšínsko. Zároveň to byla epocha proměn, kdy se Praha stávala významným centrem slovanských studií a snažila se získat nejlepší představitele jednotlivých slavistických oborů pro Univerzitu Karlovu.

Roman Baron tu vystihl vědeckou diplomacii, jakou ve snaze získat prvotřídního polonistu rozvinuli filolog Oldřich Hujer a vedoucí Slovanského semináře Matija Murko, s Prahou srostlý Slovinec, když se vydali k jednání s Marianem Szyjkowským do Krakova. S psychologickým ponorem ukázal rozpaky polského kandidáta a jeho prostředí, zda se má vydat do nespolehlivého a domněle nepřátelského českého prostředí, zda nahradit dosavadní zaměření k literaturám západní Evropy za novou slavistickou orientaci a zda se pustit do intenzivního studia českého jazyka, který se mu zdál – jako většině Poláků – nelibozvučný a v důsledku lexikálních záludností směšný. Na druhé straně Baron vystopoval v Szyjkowského pamětech – kromě interních rozporů v Krakově a jisté přitažlivosti Prahy – také vědomí kulturní mise v převzetí první polonistické katedry v zahraničí a výjimečnou příležitost přispět ke sblížení dvou sousedních národů. Po dvouletých přípravách mohlo v říjnu 1923 dojít k inauguraci pražské polonistické katedry, což mělo pro další vývoj česko-polských vědeckých vztahů naprosto zásadní význam.

Autor nerozebírá Szyjkowského vědecké dílo, což lze očekávat teprve od příští monografie, ale soustřeďuje se na jeho pedagogickou a společenskou činnost. Vynikající

rétor Marian Szykowski byl úspěšným vysokoškolským učitelem a vychoval několik generací znalců Polska, kteří se uplatnili v různých sférách veřejného života, a to i v zahraničí. Zvláště důležité však bylo, že našel a připravil si rovnocenného pokračovatele v Karlu Krejčím, pozdějším představiteli strukturalismu v oblasti polonistiky (taková kontinuita, běžná v početně obsazené historiografii, byla v „malých“ slavistických oborech naprostou výjimkou). Zasluhou Baronova archivního výzkumu získáváme nyní jasnější představu rovněž o zapojení Szykowského do sítě propagátorů česko-polské vzájemnosti (mj. prostřednictvím Akademického kola přátel Polska) a do šíření pozitivních vztahů k Čechům v polském univerzitním světě, v němž se tyto snahy střetaly mj. s odporem polských studentů z Těšínska.

Roman Baron tu ve svém výkladu velmi účelně propojil řešení vztahů akademického prostředí s kulturní a politickou problematikou meziválečné doby. Zejména v rozboru Szykowského publicistické činnosti, směřující do polských, českých i pražských německých časopisů a novin, doložil, jak obtížné bylo postavení hlasatele polsko-české kulturní blízkosti v politicky nepříznivých podmínkách: pro některé Poláky představoval Szykowski nekritického čechofila a „benešovce“, čeští kritici mu naopak zazlívali „polonocentrismus“; úzkoprsé nazírání vedlo dokonce k výtkám, že je vedle pražských příjmů placen také polským ministerstvem osvěty. Jestliže popularizační činnost přinesla činorodému stoupenci polsko-českého sblížení hodně nevědku, pak ani ryze vědecká tvorba neměla na různých ustláno. Jeho životnímu dílu *Polská účast v českém národním obrození* (I–III, Praha 1931–1946) nebylo dopřáno, aby vyšlo jako celek (zbývající tři svazky zůstaly v rukopisu) a aby se dočkalo zaslouženého uznání.

Marian Szykowski se stal v interpretaci Romana Barona exemplární ukázkou humanitního vědce, který si zvolil působení mezi původní a nově osvojenou vlastí a který tím získal neopakovatelné místo zakladatele oboru na jedné z významných evropských univerzit. Bezděčně však přijal také druhou stranu této mince, zvláště obtížnou v době vyhrčeného politického napětí mezi oběma zainteresovanými státy. Vedle projevů sympatií musel snášet i nepochopení na obou stranách, někdy také absurdní obviňování z neloajality vůči jedné či druhé straně. Takové bylo reálné pozadí vzniku jednoho z monumentálních děl české slavistiky.

V porovnání s obrovským vědeckým a pedagogickým výkonem Mariana Szykowského zůstává brněnský historik Zdeněk Hájek (1894–1958) ve stínu už proto, že souběžně s ním a v jeho blízkosti působili daleko výraznější historici Josef Macůrek a ve shodném tematickém rámci 19. století také Václav Žáček. Do dějin česko-polských kulturních vztahů patří ovšem Hájek stejným právem. Nejen proto, že v meziválečné době psal recenze polské literatury do Českého časopisu historického a od třicátých do padesátých let publikoval řadu solidních, na archivním výzkumu založených studií k novodobým polským dějinám. Zdeněk Hájek představuje také příklad historika, jehož osud odráží proměny v postavení badatele o dějinách slovanských zemí během první poloviny 20. století. Byl studentem pražské univerzity, československým legionářem v Rusku, absolventem Bidlova semináře, středoškolským profesorem, soukromým badatelem a organizátorem spolkového života (zejména Československo-polského klubu v Brně), od roku 1946 vysokoškolským učitelem na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity a poté vedoucím katedry dějepisu

na Vysoké škole pedagogické v Brně. Roman Baron ukázal na Hájkově životní a odborné dráze, jak se měnila institucionální základna výzkumu a jaké osobní i finanční oběti museli zájemci o zahraniční archivní výzkum vkládat do naplnění svých cílů, ale také jak se kdysi svobodní badatelé v důsledku začleňování do státem dirigované vysokoškolské praxe museli podřizovat ideologickému diktátu vládnoucí strany. Nepřímo upozornil na to, jak méně průrazní historici, jejichž profil se utvořil v meziválečném období, sice do jisté míry pokračovali ve svém výzkumu, ale v nových poměrech mohli publikačně realizovat jen zlomek vědeckých záměrů.

Souhrnně lze říci, že práce Romana Barona představuje zřetelné obohacení českého výzkumu v oblasti historické slavistiky, ale také dějin kultury, vědy a zvláště historiografie. Kniha, založená na rozsáhlém pramenném výzkumu (v Praze a Brně, Varšavě a Poznani) a na důkladné znalosti polské a české literatury, je primárně prací kulturně historickou, která však významně čerpá z literární vědy a zároveň poznání dějin písemnictví i jeho společenského zázemí významně obohacuje. Není syntézou, ani nahodilým souborem jednotlivých studií, nýbrž promyšleně komponovanou výpovědí o nositelích pozitivních stránek mezinárodních vztahů. Autor v ní uplatnil osobitý styl podání bilaterálních vztahů. Vybral si dílčí témata pro případové studie, a třebaže jejich biografický základ přímo vybízí k tradičnímu chronologickému podání, on se touto cestou nevydal. Jeho výklad – zvláště názorně ve výborných studiích o české recepci osobnosti a díla Henryka Sienkiewicze a o postavení Mariana Szyjowského v silovém poli mezi dvěma národy – neustále osciluje mezi hojně citovanými názory pramenů, dosavadní literatury a vlastním stanoviskem autora, stejně jako mezi zachycenou minulostí a její současnou relevancí. Zklidněný, odstupem poznamenaný systematický výklad je místy nahrazen angažovaným vstupem do historie, nevyhýbajícím se ani zachycení osobní vzpomínky či prožitku. Projevuje se tu individuální „vrženost“ do dějin vztahů mezi Poláky a Čechy, které pro autora nejsou tématem pouze badatelským, ale doslova životním. Touto nesamozřejmou dimenzí nabývá kniha Romana Barona kromě poznávací úlohy také širšího humanitního poslání a zaslouží si pozornost jako zdařilá ukázka dějin niterně prožitých.

Jaroslav Pánek

Christian GUDEHUS – Michaela CHRIST (Hrsg.)

Gewalt. Ein interdisziplinäres Handbuch

Stuttgart–Weimar, J. B. Metzler 2013, 420 s., ISBN 978-3-476-02411-4.

Násilí patří k pradávnému zkušenostnímu inventáři lidstva, protože bylo a je přítomno ve všech jeho „mezních“ dějinných situacích a také v mnoha antropologických konstantách, ať už se jedná o strach, moc, smrt, trauma, teror, právo, respektive bezpráví či o jakékoliv disciplinační či donucovací praktiky, které mají nastolit „pořádek“ či dokonce jiný „řád“. Násilí může být individuální, skupinové nebo masové, může být spojováno nejen s válkami, ale i s nalézáním práva, respektive s hledáním viníka, tudíž je propleteno s vyšetřováním a potrestáním. Nikdo už nezjistí, zda lidstvo prožilo více svého historického času s násilím či

